

Wojciech Ziętara, Zofia Mirkowska

Rolnictwo ekologiczne w Polsce – uwarunkowania i kierunki rozwoju

Streszczenie: Rozwój rolnictwa ekologicznego jest jednym z priorytetów Europejskiego Zielonego Ładu. W opracowaniu przedstawiono aktualny stan i kierunki dotychczasowego rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. Istotnym problemem jest występująca różnica między tempem wzrostu liczby gospodarstw i powierzchni pod uprawami ekologicznymi a rolniczą produkcją ekologiczną wykorzystywaną na cele spożywcze. Rozwój rolnictwa ekologicznego został przedstawiony na tle jego rozwoju w Unii Europejskiej. Intensywny wzrost liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych występował w latach 2005–2013. Drugą ważną cechą był rozwój tego rodzaju gospodarstw w regionach (województwach i gminach) cechujących się gorszymi przyrodniczymi warunkami produkcji. Ponadto decyzje o rozpoczęciu produkcji ekologicznej podejmowali rolnicy prowadzący gospodarstwa nie tylko w gorszych warunkach przyrodniczych, lecz także o niskim poziomie intensywności produkcji. Stwierdzono istotne różnice między udziałem powierzchni upraw ekologicznych w powierzchni użytków rolnych a udziałem produkcji ekologicznej w całkowitej produkcji rolniczej, a szczególnie jej udziałem w bilansie produktów spożywczych. Zaobserwowano też, że struktura upraw w gospodarstwach ekologicznych była korzystna pod względem bioróżnorodności i klimatu.

Słowa kluczowe: użytki rolne High Nature Value farmlands (UR HNVf), bioróżnorodność, gospodarstwa rolne, dochód, Europejski Zielony Ład (EZŁ).

Prof. dr hab. Wojciech Ziętara, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Ekonomiki Gospodarstw Rolnych i Ogrodniczych, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa, e-mail: wojciech.zietara@ierigz.waw.pl, ORCID: 0000-0002-3182-522X; **mgr Zofia Mirkowska**, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Ekonomiki Gospodarstw Rolnych i Ogrodniczych, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa, e-mail: zofia.mirkowska@ierigz.waw.pl, ORCID: 0000-0002-6241-1054.

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

1. Wprowadzenie

Produkcja rolnicza jest jedną z najstarszych działalności człowieka. Pierwotnie polegała ona na wykorzystaniu „sił natury” przy zastosowaniu nawozów naturalnych w postaci odchodów zwierzęcych lub popiołów pozostałych z wypalania lasów. Ten stan trwał do połowy XVII w., gdy w 1660 r. niemiecki chemik Johann R. Glauber zastosował siarczan sodu (znany jako sól glauberska) do nawożenia roślin (Hill 1979). Dalsze zasadnicze zmiany w zakresie wykorzystania nawozów sztucznych wystąpiły w połowie XIX w. dzięki pracom Justusa Liebiga, odkrywcy roli związków mineralnych we wzroście roślin, co przyczyniło się do produkcji i stosowania nawozów mineralnych w rolnictwie (Fotyła 2010). Od tego czasu do połowy XX w. trwał nieprzerwany proces intensyfikacji produkcji rolnej, głównie przez wzrost zużycia nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin. Równocześnie ujawnił się jednak ujemny wpływ intensywnej produkcji na jakość produktów rolniczych i szeroko pojęte środowisko naturalne. Pojawiło się również zainteresowanie naturalnymi metodami produkcji rolnej. W Europie wiąże się to z działalnością Rudolfa Steinera, który stworzył teoretyczne podstawy produkcji rolniczej opartej na wykorzystaniu „sił natury” i nawozów naturalnych w postaci obornika i kompostów (Łuczka 2021; Żakowska-Biemans, Tyburski 2007; Runowski 1996; Sołtyśiak [red.] 1995). Ten sposób produkcji rolnej określony został systemem rolnictwa ekologicznego. W okresie międzywojennym rozwój rolnictwa ekologicznego był bardzo ograniczony. Po II wojnie światowej wskutek zniszczeń wojennych w Europie występowały duże niedobory żywności. W tej sytuacji system rolnictwa ekologicznego nie wzbudzał zainteresowania. W celu przyspieszenia wzrostu produkcji rolnej przyjęto Wspólną Politykę Rolną (WPR) w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) (Traktaty Rzymskie 1957). Jej założenia wdrożono w 1958 r. Głównymi celami WPR były: 1) zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego oraz optymalne wykorzystanie czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej; 2) zapewnienie rolnikom godnego poziomu życia; 3) stabilizowanie rynków; 4) zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw; 5) zapewnienie konsumentom rozsądnych cen. W sytuacji niedoboru żywności rolnicy i konsumenci nie byli zainteresowani rozważaniem wpływu rolnictwa na środowisko przyrodnicze. Realizacja celów WPR zapewniła wzrost produkcji rolnej i osiągnięcie pożądanego stanu bezpieczeństwa żywnościowego w krajach EWG, który wystąpił na przełomie lat 60. i 70. XX w. (Plewa 2022).

Osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego wiązało się z ujawnieniem ujemnego wpływu intensyfikacji rolnictwa na stan środowiska przyrodniczego. Jednocześnie w tym okresie nastąpił wzrost poziomu zamożności i świadomości społeczeństwa. Skutkiem było zainteresowanie się systemami produkcji rolniczej

przyjaznymi środowisku przyrodniczemu. Wśród nich szczególne zainteresowanie wzbudzał system rolnictwa ekologicznego. Jego rozwój wystąpił w krajach Europy Zachodniej w latach 70. XX w. Pionierzy tego rodzaju produkcji kierowali się głównie przesłankami etycznymi i ideowymi. Początkowo zasięg rozwoju rolnictwa ekologicznego był niewielki. Intensywniejszy jego rozwój nastąpił po wprowadzeniu programów wsparcia rolnictwa ekologicznego w ramach WPR (Rozporządzenie 1992; 1988). Fakt ów wywołał większe zainteresowanie rolników tym systemem produkcji, głównie z pobudek ekonomicznych. Celem wspierania rolnictwa ekologicznego w ramach WPR była ochrona środowiska przyrodniczego i klimatu oraz produkcja żywności ekologicznej postrzeganej jako posiadająca większe wartości odżywcze. Poziom wsparcia rolników podejmujących ten sposób produkcji zależał od powierzchni i rodzaju upraw oraz liczby utrzymywanych zwierząt. Ten sposób wspierania doprowadził do zróżnicowanego tempa rozwoju rolnictwa i produkcji ekologicznej. Wystąpił zdecydowanie większy wzrost liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych od wielkości produkcji ekologicznej. Naturalną konsekwencją produkcji ekologicznej były niższe plony i wydajności jednostkowe zwierząt – o ok. 50% (Łuczka 2021; Ziętara, Mirkowska 2021) i w konsekwencji wyższe koszty produkcji, a tym samym ceny. Popyt na produkty ekologiczne był uzależniony od poziomu zamożności społeczeństw poszczególnych krajów. Z tego względu wystąpiły znaczne różnice między tempem przyrostu liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych a popytem na produkty ekologiczne w poszczególnych krajach Unii Europejskiej (UE). W tej sytuacji występuje potrzeba analizy przyczyn zróżnicowania i określenie kierunków rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. Problem jest aktualny, szczególnie w świetle założeń Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ), w którym przyjęto, że w perspektywie do 2030 r. udział powierzchni w gospodarstwach ekologicznych powinien wzrosnąć do 25% powierzchni użytków rolnych ogółem (Zygmunt 2020). Aktualnie w Polsce udział ten wynosi ok. 3,5%.

2. Cel badań i metoda

Podstawowym celem opracowania była analiza dotychczasowego rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce, jego aktualnego stanu i możliwych kierunków rozwoju z uwzględnieniem zasięgu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych i produkcji ekologicznej. Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce został przedstawiony na tle tendencji w tym zakresie w UE w latach 2005 i 2018. Natomiast rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce ukazano w ciągu lat 2004–2021, a terytorialny rozkład gospodarstw ekologicznych w Polsce w latach 2005 i 2013 oraz w latach 2018 i 2021. Podstawowymi źródłami materiałów badawczych były dane statystyczne, zarówno krajowe, jak i zagraniczne, raporty o stanie rolnictwa ekologicznego

w Polsce w latach 2017–2018 i 2019–2020 (a także wstępny raport za 2021 r.) wydawane przez Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHARS), dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) dotyczące wsparcia rolnictwa ekologicznego, dane z gospodarstw ekologicznych objętych monitoringiem FADN oraz literatura przedmiotu. W opracowaniu posłużono się metodą opisową i porównawczą, wykorzystano także metody statystyki tabelarycznej. W badaniu określonych związków między zmiennymi posłużono się metodą korelacji (współczynnik korelacji liniowej Pearsona).

3. Wyniki badań

3.1. Rola rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej

Tempo rozwoju gospodarstw ekologicznych w UE – początkowo bardzo słabe – nabrało dynamiki po wprowadzeniu systemu wspierania gospodarstw ekologicznych w ramach WPR (Rozporządzenie 1992; 1988). Liczby dotyczące rozwoju gospodarstw w UE podano w tabeli 1. Dotyczą lat 2005 i 2018. Dobór lat wynikał z dostępności danych dotyczących gospodarstw z krajów, które w 2004 r. zostały przyjęte do UE. Analizą objęto wybrane kraje Europy Zachodniej (o wysokim poziomie PKB), a spośród nowych krajów członkowskich: Polskę oraz Czechy i Słowację (jako najbliższych sąsiadów).

W 2005 r. udział gospodarstw ekologicznych w całkowitej liczbie gospodarstw w UE wyniósł 1,13%, w 2018 r. zaś 3,2% (o 2,07 p.p. więcej). W 2018 r. najwyższy był w Austrii (20,27%), a w Danii, Francji, Niemczech i Czechach zawarty był w przedziale od 9,30 (Francja) do 17,69% (Czechy). Znaczący był także udział gospodarstw ekologicznych w Belgii i we Włoszech, gdzie wynosił odpowiednio: 6,29 i 6,04%. W Hiszpanii i Holandii nie przekraczał 5%. Najniższy był w Polsce i Słowacji, wynosił tam odpowiednio: 1,37 i 1,65%. W zdecydowanej większości krajów UE rolnictwo ekologiczne zajmuje pozycję niszową z udziałem gospodarstw ekologicznych w użytkowaniu ziemi nieprzekraczającym 10%. Wyjątek stanowią Austria, Włochy, Czechy i Słowacja. W dwóch pierwszych z wymienionych krajów gospodarstwa ekologiczne mają charakter gospodarstw rodzinnych prowadzących także sprzedaż bezpośrednią. Ponadto w Austrii są to w większości gospodarstwa agroturystyczne zlokalizowane na terenach podgórskich. Natomiast gospodarstwa ekologiczne w Czechach i Słowacji funkcjonują głównie w formie Spółdzielni Rolniczych i Spółek z o.o. nastawionych przede wszystkim na produkcję roślinną o dużej skali. Gospodarstwa ekologiczne w Słowacji zlokalizowane są na terenach podgórskich i górskich z przewagą trwałych użytków zielonych, jednak przy niskiej obsadzie zwierząt (Puppel i in. 2018).

Tabela 1. Rola gospodarstw ekologicznych w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2005 i 2018 (w % i ha)**Table 1.** Role of organic farms in selected European Union countries in 2005 and 2018 (in % and ha)

Kraje	2005				2018			
	Udział w liczbie gospodarstw ogółem	Udział w UR*	Powierzchnia gospodarstw (ha)		Udział w liczbie gospodarstw ogółem	Udział w UR	Powierzchnia gospodarstw (ha)	
			ogółem	ekologiczne			ogółem	ekologiczne
Belgia	1,40	1,71	26,9	32,91	6,29	6,40	38,47	39,31
Dania	5,87	4,95	52,37	44,17	11,02	9,80	79,23	70,58
Hiszpania	1,45	2,50	23,02	39,68	4,23	9,69	24,87	56,85
Francja	2,01	1,99	48,12	48,28	9,30	9,33	62,36	48,88
Austria	11,90	14,67	19,14	23,59	20,27	23,89	20,99	24,73
Holandia	1,70	2,49	23,93	32,24	3,50	3,28	36,83	34,14
Niemcy	4,36	4,74	43,69	47,44	11,70	9,10	61,86	47,97
Włochy	2,58	8,39	7,35	23,85	6,04	15,54	10,99	28,24
Czechy	1,96	7,16	84,10	307,61	17,69	15,70	131,97	117,12
Słowacja	0,28	4,80	27,43	460,20	1,65	10,04	71,01	438,51
Polska	0,29	1,08	5,96	22,23	1,37	3,36	10,30	25,21
UE 27/28	1,13	3,62	11,87	38,12	3,20	7,94	16,87	42,14

*Użytki rolne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Statistisches Jahrbuch 2020; 2010).

Source: own study based on (Statistisches Jahrbuch 2020; 2010).

Analizując sytuację rolnictwa ekologicznego w wybranych krajach UE, warto podkreślić zróżnicowanie terytorialne w tym zakresie: oto największymi konsumentami żywności ekologicznej są kraje skandynawskie (Dania i Szwecja) i alpejskie (Szwajcaria), natomiast największymi producentami kraje Europy Południowej, w których poziom konsumpcji (poza Włochami) ocenia się jako niski (Łuczka 2021). Charakterystyczną cechą gospodarstw ekologicznych jest znaczący udział trwałych użytków zielonych (TUZ) w użytkach rolnych (UR). W 2015 r. ich udział w UE wynosił 58,4%, na świecie zaś 65,5% (Kwasek 2019). Wysoki udział TUZ w UR w gospodarstwach ekologicznych wiąże się z łatwiejszą produkcją na tych użytkach niż na gruntach ornych (GO).

3.2. Rozwój i rola rolnictwa ekologicznego w Polsce

Znaczący rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce wiąże się z jej wstąpieniem do UE w 2004 r. Liczba producentów ekologicznych ogółem wynosiła wówczas 3760, w tym 3705 producentów rolnych (tabela 2). W kolejnych latach – do 2013 r. – doszło do intensywnego rozwoju, zarówno pod względem liczby podmiotów, jak i powierzchni w gospodarstwach ekologicznych. W 2013 r. liczba producentów ekologicznych osiągnęła maksimum i wynosiła 27 093, w tym 26 598 (98,2%) zajmujących się produkcją rolną. Wskaźnik wzrostu wynosił odpowiednio: 720 i 718%. W tym roku powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych osiągnęła maksimum: 669 970 ha. Wskaźnik wzrostu w stosunku do 2004 r. wynosił 800%. Jednocześnie zwiększała się liczba producentów ekologicznych zajmujących się skupem, przygotowaniem i obrotem produktami ekologicznymi. Wskaźnik wzrostu w tym przypadku wynosił 900%. W kolejnych latach – do 2019 r. – następował spadek liczby producentów ekologicznych do 20 144 (–25,6%), a w przypadku producentów rolnych do 18 575 (–30,1%) w 2020 r. Za podstawową przyczynę spadku liczby gospodarstw i powierzchni ekologicznych należy uznać zmianę zasad wsparcia rolnictwa ekologicznego zawartych w rozporządzeniu z 13 marca 2013 r. Wstrzymano wtedy wsparcie upraw sadowniczych, wsparcie trwałych użytków zielonych uzależniono od posiadania zwierząt trawożernych, stawki wsparcia (na 1 ha) obniżono o 50%, a także wprowadzono ograniczenia powierzchni wsparcia – upraw rolniczych i warzywniczych do 30 ha, sadów i upraw zielarskich do 10 ha (Kondratowicz-Pozorska 2014). W kolejnych latach – 2020 i 2021 – wystąpił niewielki wzrost liczby producentów ekologicznych do 21 795 (8,2%) w 2021 r., w tym ekologicznych producentów rolnych do 19 986 (7,6%).

Po 2013 r. zmniejszała się powierzchnia w gospodarstwach ekologicznych do 484 677 ha w 2018 r. Spadek wynosił 27,6%. Do 2021 r. zwiększała się liczba gospodarstw ekologicznych i ich powierzchnia, która w 2021 r. wynosiła 549,44 tys. ha. Wzrosła również liczba producentów zajmujących się skupem, przetwarzaniem i obrotem produktami ekologicznymi. W 2021 r. ich liczba wynosiła 1809 podmiotów. Zwiększył się jednocześnie ich udział w całkowitej liczbie producentów ekologicznych – z 1,5% w 2004 do 8,3% w 2021 r. W latach 2004–2005 udział gospodarstw ekologicznych z certyfikatem wynosił ok. 20%. W kolejnych latach udział ten zwiększał się i w 2015 r. wynosił 86%. W latach 2016–2021 stanowił średnio 77% (GIJHARS 2005/2006–2022).

Tabela 2. Liczba producentów ekologicznych, w tym rolnych, w Polsce w latach 2004–2021
Table 2. Number of organic producers, including agricultural producers, in Poland in 2004–2021

Rok	Liczba producentów ekologicznych ogółem	Wskaźnik 2004 = 100	Liczba ekologicznych producentów rolnych	Wskaźnik 2004 = 100	Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych (ha)*	Wskaźnik 2004 = 100	Liczba ekologicznych producentów w zakresie przygotowania i obrotu	Wskaźnik 2004 = 100
2004	3 760	100,0	3 705	100,0	83 730,1	100,0	55	100,0
2006	9 194	244,5	9 189	248,0	228 038,2	272,3	5	0,9
2008	15 206	404,4	14 896	402,0	387 296,0	462,5	310	563,6
2010	20 956	557,3	20 582	555,5	519 068,0	619,9	374	680,0
2012	26 376	701,5	25 944	700,2	661 695,0	790,3	432	785,4
2013	27 093	720,5	26 598	717,9	669 970,0	800,0	495	900,0
2014	25 427	676,2	24 829	670,1	658 102,0	786,0	598	1 087,3
2016	23 375	621,7	22 435	605,5	536 579,0	640,8	940	1 709,0
2018	20 549	546,5	19 207	518,4	484 677,0	578,8	1 342	2 440,0
2019	20 144	535,7	18 637	503,0	507 637,0	606,3	1 507	2 740,0
2020	20 274	539,2	18 575	501,3	509 291,0	608,2	1 699	3 089,0
2021	21 795	579,6	19 986	534,4	549 443,0	656,2	1 809	3 289,1

*Powierzchnia gospodarstw z certyfikatem i w okresie przedstawiania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Markowska 2022; GIHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).
 Source: own study based on (Markowska 2022; GIHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

3.3. Rozkład terytorialny gospodarstw i powierzchni ekologicznej w latach 2005 i 2013 oraz 2018 i 2021

W tabelach 3 i 4 podano liczbę i powierzchnię gospodarstw ekologicznych w latach 2005 i 2013 oraz w latach 2018 i 2021, a także ich rozkład przestrzenny według województw. Należy tu podkreślić zmiany w strukturze w odniesieniu do terytorialnego rozmieszczenia gospodarstw ekologicznych. W 2005 r. 62,1% gospodarstw zlokalizowanych było w pięciu południowych i środkowych województwach: lubelskim, małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim i mazowieckim. Z kolei w 2013 r. w pięciu województwach: lubelskim, mazowieckim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim, znajdowało się 60,2% gospodarstw ekologicznych. Drastycznie zmniejszył się zaś udział gospodarstw z województw: małopolskiego i świętokrzyskiego – odpowiednio z 16,6 do 6,9% i z 10,9 do 4,5%. Natomiast znacząco wzrósł udział warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego – odpowiednio z 6 do 15,9% i z 5,6 do 13,7%. W analizowanych latach zwiększył się udział gospodarstw ekologicznych w całkowitej liczbie gospodarstw – z 0,26% w 2005 r. do 1,86% w 2013 r. Jednocześnie zwiększył się udział certyfikowanych gospodarstw ekologicznych w całkowitej ich liczbie – z 20,4% do 73,3% (GIJHARS 2005/2006–2022).

Odmienne relacje wystąpiły w strukturze pod względem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych (tabela 3).

W 2005 r. w pięciu województwach: dolnośląskim, mazowieckim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim, znajdowało się 55,6% powierzchni pod uprawami ekologicznymi. Najwięcej w zachodniopomorskim – 16,9%. W 2013 r. struktura uległa niewielkiej zmianie. Obniżył się udział dolnośląskiego z 9,9 do 5,6%. Zwiększył się zaś udział lubuskiego – z 4,5 do 8,2%. Z pięciu województw, które w 2005 r. miały największy udział w powierzchni ekologicznej, wypadły dolnośląskie i podkarpackie, natomiast weszły lubuskie i podlaskie. W 2013 r. udział wymienionych województw stanowił 63,8% ogółu powierzchni pod uprawami ekologicznymi. Zwiększył się także udział powierzchni użytków rolnych z uprawami ekologicznymi w całkowitej ich powierzchni w Polsce z 1% w 2005 do 4,65% w 2013 r. Wzrósł też udział powierzchni certyfikowanej z 23,2% w 2005 do 73,6% w 2013 r. (GIJHARS 2005/2006–2022).

Liczba i struktura gospodarstw ekologicznych w latach 2018–2021 była dość stabilna, zawarta w przedziale od 19 207 w 2018 do 19 986 w 2021 r. (tabela 4). Także rozkład przestrzenny gospodarstw się nie zmienił. Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajdowało się w tych samych województwach co w 2013 r. (lubelskim, mazowieckim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim). Ich udział w całkowitej liczbie gospodarstw ekologicznych w tych latach wynosił

Tabela 3. Liczba gospodarstw ekologicznych, ich powierzchnia w Polsce w latach 2005 i 2013 oraz ich struktura (według województw)
Table 3. Number of organic farms and their area in Poland in 2005 and 2013 and their structure (by voivodeships)

Wyszczególnienie	2005				2013			
	Liczba ogółem (tys.)	Struktura (%)	Powierzchnia (ha)	Struktura (%)	Liczba ogółem (tys.)	Struktura (%)	Powierzchnia (ha)	Struktura (%)
Dolnośląskie	395	5,5	16 482,4	9,9	1 189	4,5	37 454,6	5,6
Kujawsko-Pomorskie	145	2,0	3 569,6	2,1	415	1,6	11 151,5	1,7
Lubelskie	774	10,8	11 132,8	6,7	2 129	8,0	40 818,5	6,1
Lubuskie	188	2,6	7 429,1	4,5	1 422	5,3	54 692,6	8,2
Łódzkie	171	2,4	2 489,1	1,5	528	2,0	10 341,8	1,5
Małopolskie	1 187	16,6	11 160,3	6,7	1 838	6,9	17 005,0	2,5
Mazowieckie	852	11,9	16 551,6	10,0	2 609	9,8	63 445,0	9,5
Opolskie	38	0,5	589,8	0,4	88	0,3	3 542,4	0,5
Podkarpackie	855	11,9	16 019,5	9,6	1 750	6,6	29 505,6	4,4
Podlaskie	482	6,7	8 747,3	5,3	3 407	12,8	63 547,9	9,5
Pomorskie	180	2,5	7 185,0	4,3	893	3,4	28 720,9	4,3
Śląskie	92	1,3	1 835,3	1,1	242	0,9	7 220,1	1,1
Świętokrzyskie	785	10,9	7 636,9	4,6	1 207	4,5	15 122,6	2,3
Warmińsko-Mazurskie	432	6,0	15 341,6	9,2	4 235	15,9	116 198,9	17,3
Wielkopolskie	202	2,8	12 011,2	7,2	1 006	3,8	41 616,2	6,2
Zachodniopomorskie	404	5,6	28 118,1	16,9	3 640	13,7	129 585,7	19,3
Razem Polska	7 182	100,0	166 299,7	100,0	26 598	100,0	669 969,3	100,0
Udział w liczbie gospodarstw (%)	0,26	nd.	1,00	nd.	1,86	nd.	4,65	nd.

nd. – nie dotyczy (not applicable)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GIHARS 2005/2006–2022).

Source: own study based on (GIHARS 2005/2006–2022).

powyżej 66%, a w 2021 r. – 67,6%. Pod względem liczby najwyższy był udział gospodarstw z województw: warmińsko-mazurskiego i podlaskiego, wynosił on odpowiednio 17,3 i 16,9%. Najniższy udział gospodarstw ekologicznych był w województwach: opolskim (0,4%), śląskim (0,7%) i kujawsko-pomorskim (2,0%). W największym stopniu zwiększyła się liczba gospodarstw w województwach: lubuskim (o 23%), zachodniopomorskim (o 17%) i podlaskim (o 13%). Zmniejszyła się zaś w województwach: podkarpackim (–7%), małopolskim (–14%) i śląskim (–8%). W toku badań zaobserwowano związek między udziałem (liczbą) gospodarstw ekologicznych a przyrodniczymi warunkami produkcji rolniczej określonymi Wskaźnikiem Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP)¹. W województwach opolskim i śląskim, w których udział gospodarstw ekologicznych był najniższy i wynosił odpowiednio: 0,4 i 0,7%, a WWRPP był najwyższy i wynosił odpowiednio: 81,4 i 84,2 pkt, przy średniej w Polsce wynoszącej 66,6 pkt. Natomiast w województwach o największym udziale gospodarstw ekologicznych WWRPP był niższy od średniej. Udział gospodarstw ekologicznych w całkowitej ich liczbie w Polsce wykazywał tendencję rosnącą z 1,34% w 2018 do 1,51% w 2021 r. Ocenić go należy jako niski, szczególnie w porównaniu z 2013 r., kiedy wynosił 1,86%.

Struktura przestrzenna pod względem powierzchni w gospodarstwach ekologicznych w analizowanych latach 2018 i 2021 była nieco odmienna od struktury według liczby gospodarstw (tabela 4). Województwo lubelskie, które znajdowało się wśród pięciu czołowych województw pod względem liczby gospodarstw, zostało zastąpione przez województwo lubuskie. Łącznie w pięciu województwach o największym udziale powierzchni ekologicznej w analizowanych latach znajdowało się powyżej 68% całkowitej powierzchni w gospodarstwach ekologicznych.

Największa powierzchnia upraw ekologicznych występowała w województwach: warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim, gdzie w latach 2018 i 2021 była stabilna i wynosiła po 20%, czyli łącznie 40%. Najniższy udział w całkowitej powierzchni ekologicznej miały województwa: opolskie (0,5%), śląskie (0,7%) i kujawsko-pomorskie (1,6%), które charakteryzowały się najlepszymi warunkami do produkcji rolniczej. W największym stopniu zwiększyła się powierzchnia pod uprawami ekologicznymi w województwach: lubuskim (o 36%), podlaskim (o 18%)

¹ Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) – opracowany w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytucie Badawczym (IUNG-PIB) w Puławach. W jego konstrukcji uwzględniono cztery cechy: jakość gleb, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne. Każdej z wyróżnionych cech przypisano odpowiednią liczbę punktów odzwierciedlających ich znaczenie, jakości gleb – 95 pkt, agroklimatowi 15 pkt, a rzeźbie terenu i warunkom wodnym po 5 pkt. WWRPP może maksymalnie osiągać 120 pkt. W Polsce jego przeciętna wartość wynosi 66,6 pkt, co stanowi zaledwie 55,5% jego wartości maksymalnej. Oznacza to, że w Polsce przyrodnicze warunki dla produkcji rolniczej są często niekorzystne (Zieliński 2021).

Tabela 4. Liczba gospodarstw ekologicznych i ich powierzchnia w Polsce w latach 2018 i 2021 oraz ich struktura (wg województw)
Table 4. Number of organic farms and their area in Poland in 2018 and 2021 and their structure (by voivodeships)

Wyszczególnienie	2018						2021					
	Liczba ogółem (tys.)	Struktura (%)	Powierzchnia (ha)	Struktura (%)	Liczba ogółem (tys.)	Struktura (%)	Liczba ogółem (tys.)	Struktura (%)	Powierzchnia (ha)	Struktura (%)		
Dolnośląskie	713	3,7	27 357	5,6	724	3,6	30 653	5,6				
Kujawsko-Pomorskie	395	2,0	7 655	1,6	407	2,0	8 820	1,6				
Lubelskie	1 948	10,1	28 428	5,9	1 938	9,7	28 018	5,1				
Lubuskie	877	4,6	37 175	7,7	1 082	5,4	50 449	9,2				
Łódzkie	491	2,6	8 906	1,8	527	2,6	10 317	1,9				
Małopolskie	770	4,0	8 844	1,8	665	3,3	7 924	1,4				
Mazowieckie	2 284	11,9	42 049	8,7	2 311	11,6	47 451	8,6				
Opolskie	61	0,3	3 554	0,7	72	0,4	2 668	0,5				
Podkarpackie	1 131	5,9	13 629	2,8	935	4,7	13 309	2,4				
Podlaskie	2 989	15,6	51 608	10,6	3 370	16,9	60 741	11,1				
Pomorskie	540	2,8	19 974	4,1	564	2,8	23 110	4,2				
Śląskie	148	0,8	2 951	0,6	136	0,7	3 702	0,7				
Świętokrzyskie	680	3,5	9 087	1,9	596	3,0	8 570	1,6				
Warmińsko-Mazurskie	3 393	17,7	104 573	21,7	3 466	17,3	114 399	20,8				
Wielkopolskie	727	3,8	25 994	5,3	782	3,9	29 945	5,4				
Zachodniopomorskie	2 060	10,7	92 892	19,2	2 411	12,1	109 367	19,9				
Razem Polska	19 207	100,0	484 676	100,0	19 986	100,0	549 443	100,0				
Udział w liczbie gospodarstw (%)	nd.	1,34	nd.	3,33	nd.	1,51	nd.	3,74				

nd. – nie dotyczy (not applicable)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GIHARS 2005/2006–2022).

Source: own study based on (GIHARS 2005/2006–2022).

i zachodniopomorskim (o 18%). Stwierdzony w Polsce związek między przyrodniczymi warunkami produkcji rolniczej a powierzchnią upraw ekologicznych (ARiMR 2021a) wystąpił również w krajach Europy Zachodniej. W Holandii, która wyróżnia się bardzo korzystnymi warunkami (bardzo dobre gleby i korzystny klimat), udział upraw ekologicznych wynosił 3,3% całkowitej powierzchni użytków rolnych, natomiast w Austrii o zdecydowanie słabszych warunkach – 23,9% (tabela 1). Udział powierzchni pod uprawami ekologicznymi w analizowanych latach w całkowitej powierzchni użytków rolnych w Polsce wykazywał tendencję rosnącą – z 3,33% w 2018 do 3,74% w 2021 r. Był jednak znacznie niższy niż w 2013 r., kiedy stanowił 4,65% i był najwyższy.

Większy udział gospodarstw ekologicznych w strukturze pod względem powierzchni niż w odniesieniu do liczby gospodarstw wynikał z większego ich areалу. W analizowanych latach powierzchnia gospodarstw ekologicznych wykazywała tendencję wzrostową, z 25 ha w 2018 do 27,5 ha w 2021 r. Powierzchnia tych gospodarstw była średnio ok. trzy razy większa od średniej powierzchni wszystkich gospodarstw, która w tych latach zawarta była w przedziale od 10 do 11 ha. Dotychczasowe twierdzenia, że do produkcji ekologicznej predestynowane są gospodarstwa o mniejszej powierzchni z dużymi zasobami pracy, nie znajdują potwierdzenia w praktyce (Mazur-Wierzbicka 2016; Komorowska 2006). Pod względem powierzchni największe gospodarstwa ekologiczne w analizowanych latach występowały w województwach: opolskim (58–37 ha), zachodniopomorskim (45 ha), dolnośląskim (38–42 ha), lubuskim (42–47 ha) i pomorskim (37–41 ha), najmniejsze zaś w województwach: małopolskim (11–12 ha), podkarpackim (12–14 ha), świętokrzyskim (13–14 ha) i lubelskim (15 ha).

Analizując rozwój gospodarstw ekologicznych w Polsce, należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną ich cechę, a mianowicie – nastawienie produkcyjne. Odpowiednie dane podano w tabeli 5. Wśród gospodarstw ekologicznych zdecydowanie dominowały te z nastawieniem roślinnym. Sytuacja ta pozostaje w pewnej sprzeczności z definicją gospodarstw ekologicznych przyjętą przez UE². W praktyce dopuszczalne są odstępstwa od przyjętych zasad.

W rozpatrywanych tu latach 2018–2021 udział gospodarstw ekologicznych o nastawieniu roślinnym zawarty był w przedziale od 88,4 do 79,2%. Udział typowych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję roślinną i zwierzęcą

---

² Definicja rolnictwa ekologicznego znajduje się w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007 (Rozporządzenie 2007). Zgodnie z jego treścią rolnictwo ekologiczne to „system zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączący najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającą wymaganiom niektórych konsumentów preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów”.

Tabela 5. Liczba i struktura gospodarstw ekologicznych według kierunków w Polsce w latach 2018–2021 (w ha, %)**Table 5.** Number and structure of organic farms by directions in Poland in 2018–2021 (in ha, %)

Wyszczególnienie	Rok							
	2018		2019		2020		2021	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Gospodarstwa prowadzące wyłącznie produkcję roślinną	16 981	88,4	14 692	78,8	14 532	78,2	15 825	79,2
Gospodarstwa prowadzące produkcję roślinną i zwierzęcą	2 226	11,6	3 945	21,2	4 043	21,8	4 161	20,8
Ogólna liczba gospodarstw ekologicznych,	19 207	100,0	18 637	100,0	18 575	100,0	19 986	100,0
w tym: prowadzące równoczesną produkcję ekologiczną i nieekologiczną (roślinną lub zwierzęcą)	10 454	54,4	3 340	17,9	3 445	18,5	9 160	45,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GIJHARS 2005/2006–2022).

Source: own study based on (GIJHARS 2005/2006–2022).

w systemie ekologicznym w tym okresie zawarty był w przedziale od 11,6 do 20,8%. Jest to udział niski, natomiast występującą tendencję wzrostową należy ocenić pozytywnie. Niemniej jednak dominujący udział gospodarstw o nastawieniu roślinnym należy ocenić negatywnie.

Inną cechą polskich gospodarstw ekologicznych jest równoległe prowadzenie w gospodarstwach produkcji ekologicznej i konwencjonalnej (tabela 5). W 2018 r. udział tej kategorii gospodarstw stanowił 54,5%. W kolejnych latach 2019 i 2020 obniżył się do 18%, a w 2021 r. zwiększył się do 45,8%. Wahania w udziale gospodarstw prowadzących równoległe w ramach gospodarstwa produkcję ekologiczną roślinną z konwencjonalną zwierzęcą wynikały ze stosowania przerw (po okresie wsparcia) i ponownym podjęciu produkcji ekologicznej. Łączenie w gospodarstwie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej jest prawnie dozwolone, jednak z merytorycznego punktu widzenia sprzeczne z ideą rolnictwa ekologicznego, zgodnie z którą w rolnictwie tego rodzaju obowiązuje zasada podejścia holistycznego, polegająca na prowadzeniu gospodarstw w cyklu zamkniętym, w którym występuje produkcja roślinna i zwierzęca. Przedstawione wyżej zjawiska występujące w polskich gospodarstwach ekologicznych (nastawienie na produkcję roślinną, łączenie w gospodarstwie produkcji ekologicznej z konwencjonalną, zwiększanie skali produkcji) są symptomem szerszego zjawiska, jakim jest konwencjonalizacja tego systemu produkcji.

Zagadnienia te przedstawiła Władysława Łuczka, podkreślając rolę agrobiznesu zainteresowanego odpowiednio dużą skalą produkcji. Skutkiem tych tendencji jest spadek znaczenia mniejszych gospodarstw ekologicznych (Łuczka 2021).

Dokonując dotychczasowej oceny, należy zauważyć, że w Polsce ilościowy rozwój gospodarstw ekologicznych występuje w regionach o mniej korzystnych warunkach produkcji określonych WWRPP, w tym w gospodarstwach o niższym poziomie intensywności produkcji rolniczej, o czym świadczy również nastawienie produkcyjne gospodarstw, z dominacją produkcji roślinnej (80%). W tej sytuacji nasuwa się pytanie, czy z ilościowym przyrostem liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych wiąże się wzrost produkcji ekologicznej.

3.4. Poziom produkcji ekologicznej w Polsce w latach 2018–2021

Oceną poziomu produkcji ekologicznej objęto najważniejsze towarowe produkty ekologiczne: zboża, ziemniaki, warzywa i owoce, w odniesieniu do których dostępne były informacje o ich powierzchni i produkcji. Odpowiednie dane zaprezentowano w tabeli 6. Udział powierzchni zbóż w gospodarstwach ekologicznych w całkowitej powierzchni zbóż w analizowanych latach zawierał się w przedziale od 1,71% (2018) do 2,27% (2021). Udział ekologicznych zbóż w całkowitej produkcji był niższy, zawarty w przedziale od 0,99% (2018) do 1,25% (2021). Było to efektem niższych plonów zbóż w uprawie ekologicznej w stosunku do upraw konwencjonalnych, średnio o ok. 40%.

Udział powierzchni ziemniaków w gospodarstwach ekologicznych w całkowitej ich powierzchni w kraju zawarty był w przedziale od 0,33% (2019) do 0,69% (2021). Z kolei ich zbiory w całkowitej produkcji ziemniaków miały udział niższy – od 0,22% (2019) do 0,34% (2021). Wynikało to również z niższych plonów w uprawie ekologicznej, średnio o 58%. Znacznie wyższy był zaś udział powierzchni warzyw w uprawie ekologicznej w całkowitej ich powierzchni – zawierał się w przedziale od 8,6% (2018) do 19,9% (2021), wykazując tendencję rosnącą. Udział ekologicznej produkcji warzyw w całkowitej ich produkcji obliczono w odniesieniu do wariantów A i B³. W wariancie A przyjęto poziom plonów zgodnie z szacunkami IJHARS,

³ Obliczone średnie plony warzyw i owoców na podstawie danych IJHARS w gospodarstwach ekologicznych po konwersji budzą poważne wątpliwości. W latach 2018–2021 plony warzyw wynosiły odpowiednio: 2,43, 3,13, 3,78 i 4,38 t/ha i były niższe od średnich plonów w kraju odpowiednio o: 88,2, 85,7, 86,0 i 76,0%. Średnie plony warzyw ogółem w kraju w tych latach wynosiły odpowiednio: 20,6, 21,8, 27 i 26,7 t/ha. Podobne relacje wystąpiły w odniesieniu do plonów owoców, które w tych latach w gospodarstwach ekologicznych według IJHARS wynosiły odpowiednio: 5,32, 7,03, 4,17 i 8,53 t/ha, natomiast średnie plony owoców w kraju w tym okresie to odpowiednio: 18,5, 14,2, 18,7 i 18,7 t/ha. Wobec zaistniałych wątpliwości odnośnie do plonów warzyw i owoców ustalonych na podstawie danych IJHARS dokonano szacunków wielkości i wartości tych produktów w dwóch wariantach: A – według plonów

Tabela 6. Udział w powierzchni i w produkcji wybranych produktów ekologicznych w konwersji i po konwersji w całkowitej ich powierzchni i produkcji w latach 2018–2021 w Polsce (w %)**Table 6.** Share in area and production of selected organic products in conversion and after conversion in their total area and production in 2018–2021 in Poland (in %)

Rodzaj produktu	Powierzchnia/produkcja	Rok			
		2018	2019	2020	2021
Zboża	Powierzchnia	1,71	1,96	2,00	2,27
	Produkcja	0,99	1,23	1,15	1,25
Ziemniaki	Powierzchnia	0,49	0,33	0,68	0,69
	Produkcja	0,27	0,22	0,31	0,34
Warzywa	Powierzchnia	8,60	13,40	16,40	19,9
	Produkcja				
	Wariant A	1,39	1,88	2,2	2,8
	Wariant B	8,20	9,10	11,07	12,1
Owoce	Powierzchnia	7,7	9,1	14,0	8,00
	Produkcja				
	Wariant A	3,15	6,4	4,4	5,1
	Wariant B	5,4	6,4	9,8	5,15

Źródło: obliczenia własne na podstawie (GIJHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

Source: own calculations based on (GIJHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

natomiast w wariantcie B według szacunku autorów. W wariantcie A udział ekologicznej produkcji warzyw w całkowitej ich produkcji zawarty był w przedziale od 1,39 do 2,8% i wykazywał tendencję rosnącą w kolejnych latach. Udział ten ocenić należy jako bardzo niski. Był to również skutek niższych plonów (o 86%) w stosunku do średnich plonów warzyw w kraju. Z kolei w wariantcie B udział warzyw ekologicznych w całkowitej ich produkcji był wyższy, zawarty w przedziale od 8,2% (2018) do 12,1% (2021). Udział warzyw ekologicznych w produkcji warzyw ogółem w wariantcie B był średnio o 30,6% niższy niż ich udział w powierzchni warzyw ogółem. Znaczący był także udział powierzchni „owoców” (sadów i upraw jagodowych) w całkowitej ich powierzchni, który w analizowanych latach zawarty był w przedziale od 7,7% (2018) do 14,0% (2020). W kolejnym 2021 r. uległ on obniżeniu do 12,1%. Udział

IJHARS i B – według szacunków własnych. W tym celu w odniesieniu do plonów warzyw i owoców oraz pozostałych produktów posłużono się szacunkami, posiłkując się danymi z gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych objętych monitoringiem FADN.

w produkcji owoców obliczono również w wariantach A i B. W wariacie A zawarty był w przedziale od 3,15% (2018) do 6,4% (2019). W następnych latach był niższy i wynosił odpowiednio 4,4 i 5,1%. W tym wariacie udział owoców ekologicznych w produkcji owoców ogółem był o 51% niższy od udziału w powierzchni owoców ogółem. W wariacie B udział ekologicznych owoców w całkowitej produkcji owoców był wyższy niż w wariacie A i zawarty w przedziale od 5,5% (2018) do 9,8% (2020). W 2021 r. był niższy i wynosił 5,1%. W tym wariacie udział owoców ekologicznych w całkowitej ich produkcji był o ok. 31,1% niższy od ich udziału w powierzchni. Podkreślić należy znaczne wahania udziału owoców ekologicznych w całkowitej produkcji owoców. Na uwagę zasługuje znaczący udział powierzchni upraw warzyw i owoców w systemie ekologicznym w ogólnej ich powierzchni. Udział w zbiorach był zdecydowanie niższy, szczególnie w wariacie A. Znaczny udział powierzchni upraw ekologicznych warzyw i owoców stanowi przesłankę stwierdzenia, że ten kierunek produkcji ekologicznej może mieć szanse rozwojowe przy jednoczesnym założeniu, iż nastąpi zwiększenie plonów. Inne produkty roślinne, takie jak ziemniaki, strączkowe i przemysłowe mają ograniczone szanse. Natomiast produkcja zbóż ekologicznych również ma szanse rozwojowe z uwagi na znaczną powierzchnię, szczególnie w gospodarstwach o większej powierzchni.

W celu przedstawienia pełniejszego znaczenia produkcji ekologicznej⁴ ocenie poddano jej udział w wybranych kategoriach produkcji rolniczej: globalnej, końcowej i towarowej. Odpowiednie liczby zawiera tabela 7. Na podkreślenie zasługuje bardzo niski udział produkcji zwierzęcej, który zawarty jest w przedziale od 0,08% (produkcja globalna) do 0,13% (produkcja towarowa). W wariacie A udział produkcji ekologicznej w globalnej, końcowej i towarowej nie przekraczał 1,50%, natomiast w wariacie B nie przekraczał 2,5%.

Odnosząc udział wartości produktów ekologicznych w omawianych kategoriach produkcji rolniczej w analizowanych latach do udziału powierzchni pod uprawami ekologicznymi w całkowitej powierzchni użytków rolnych – która w tym okresie wynosiła odpowiednio: 3,33, 3,50, 3,51 i 3,74% – należy stwierdzić, że produktywność ziemi w systemie produkcji ekologicznej w wariacie A była ok. 59%, a w wariacie B ok. 38% niższa od średniej produktywności ziemi w Polsce.

Nasuwa się tu pytanie, jaką rolę odgrywają produkty ekologiczne w produkcji żywności. Niestety brakuje pełnych danych z poszczególnych krajów i całej UE. Z dostępnych informacji wynika, że w 2018 r. udział produktów ekologicznych w bilansie produktów żywnościowych ogółem w Austrii wynosił 8,9% i był

⁴ Obliczając wartość produkcji ekologicznej i jej udział w kategoriach produkcji rolniczej, pod uwagę wzięto całkowitą wartość produkcji ekologicznej (w konwersji i po konwersji) – oprócz produktów towarowych także nietowarowe z upraw pastewnych i z trwałych użytków zielonych.

Tabela 7. Udział ekologicznej produkcji w wybranych kategoriach produkcji rolniczej w latach 2018–2021 w Polsce (w %)**Table 7.** Share of organic production in selected categories of agricultural production in 2018–2021 in Poland (in %)

Wyszczególnienie	Rodzaj produkcji	Rok							
		2018		2019		2019		2021	
		A	B	A	B	A	B	A	B
Udział w globalnej produkcji rolniczej	Roślinna	0,87	1,42	1,00	1,45	1,20	1,95	1,12	1,65
	Zwierzęca	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09	0,09
	Razem	0,95	1,50	1,08	1,53	1,28	2,03	1,21	1,74
Udział w produkcji końcowej netto	Roślinna	1,26	2,05	1,42	2,10	1,72	2,95	1,65	2,42
	Zwierzęca	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,13	0,13
	Razem	1,37	2,16	1,53	2,21	1,83	3,06	1,78	2,55
Udział w produkcji towarowej	Roślinna	1,15	1,87	1,34	1,97	1,65	2,68	1,65	2,37
	Zwierzęca	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,13	0,13
	Razem	1,25	1,97	1,44	2,07	1,75	2,78	1,78	2,50

Źródło: obliczenia własne na podstawie (GIJHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

Source: own calculations based on (GIJHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

o 14,99 p.p. niższy od udziału powierzchni ekologicznej w użytkach rolnych. W Niemczech udział produktów rolnictwa ekologicznego w bilansie produktów żywnościowych wynosił w tym samym roku 5,3% i był o 3,80 p.p. niższy od udziału gospodarstw ekologicznych w powierzchni użytków rolnych, który w 2018 r. wynosił 9,10%. Oznacza to, że produktywność ziemi w gospodarstwach ekologicznych była niższa niż w gospodarstwach ogółem (Schaack 2020). Z kolei w Polsce – według dostępnych danych – w 2019 r. udział żywności ekologicznej w bilansie żywnościowym wynosił 0,5% i był o 3 p.p. niższy od udziału powierzchni upraw ekologicznych w powierzchni użytków rolnych (Koalicja na rzecz BIO 2021).

Niezależnie od udziału produktów ekologicznych w bilansie żywnościowym o ich roli świadczy także poziom wydatków na żywność ekologiczną. W tabeli 8 przedstawiono roczne wydatki na żywność ekologiczną w euro na jednego mieszkańca w 2018 r. w wybranych krajach Europy i poziom PKB (również w przeliczeniu na jednego mieszkańca)⁵.

⁵ Kryteriami wyboru krajów był poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Tabela 8. Poziom PKB i roczne wydatki na żywność ekologiczną w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Europy w 2018 r. (w euro)

Table 8. GDP level and annual expenditure on organic food *per capita* in selected European countries in 2018 (in EUR)

Kraje	PKB (tys. USD)	Wydatki na żywność ekologiczną (euro)
Szwajcaria	64,65	312
Dania	52,12	312
Szwecja	52,98	225
Austria	52,13	205
Francja	45,74	136
Niemcy	52,55	132
Holandia	56,38	75
Włochy	39,63	58
Czechy	37,77	12
Słowacja	35,13	8
Polska	31,94	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.statista.com/aboutus/our-research-commitment>, https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_pa%C5%84stw_%C5%9Bwiata_ (dostęp: 27.11.2020); (Schaack 2020).
Source: own study based on <https://www.statista.com/aboutus/our-research-commitment>, https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_pa%C5%84stw_%C5%9Bwiata_ (access: 27 November 2020); (Schaack 2020).

Z podanych liczb wynika, że wielkość wydatków na żywność ekologiczną zależy w znacznym stopniu od poziomu gospodarczego rozwoju kraju, mierzonego poziomem PKB w przeliczeniu na mieszkańca. Wskaźnik korelacji wynoszący 0,83 oznacza dużą ścisłość związku. Na związek wydatków na żywność ekologiczną z poziomem PKB zwracają uwagę także inni autorzy (Hermaniuk 2018; Kułyk, Michałowska 2016; Smoluk-Sikorska 2010). W Polsce tego rodzaju wydatki na jednego mieszkańca wynosiły 3 euro (2012), 6 euro (2017) i 7,3 euro (2018) (Schaack 2020; Kwasek 2019). Mimo tendencji wzrostowej poziom ten ocenić należy jako bardzo niski.

Istotnym czynnikiem mającym wpływ na wielkość produkcji ekologicznej jest liczba i rozmieszczenie firm zajmujących się skupem i przetwórstwem produktów ekologicznych. Z przeprowadzonych analiz wynika, że terytorialne rozmieszczenie przetwórci ekologicznych jest bardzo nierównomierne. Najwięcej znajdowało się ich w województwie mazowieckim – w latach 2018 i 2021 było ich odpowiednio:

145 i 202. Przyrost wynosił 39,3%. Kolejnym województwem o znaczącym udziale firm przetwórczych było wielkopolskie, w którym udział wynosił odpowiednio 13,3 i 13% z liczbą firm – 71 i 95. Przyrost w tym przypadku był niższy, na poziomie 33,8%. W kolejnych dwóch województwach – małopolskim i lubelskim – udział firm przetwórstwa ekologicznego w analizowanych latach wynosił po ok. 8%. Łącznie w tych czterech województwach w latach 2018 i 2021 znajdowało się odpowiednio 57,7 i 57,4% wszystkich firm przetwórstwa ekologicznego. Znaczący był też udział firm przetwórczych w województwach łódzkim i śląskim, zawierający się w przedziale od 4,9 do 6,8%. W pozostałych województwach udział firm przetwórstwa ekologicznego nie przekraczał 5%. Najniższy był w województwach opolskim i lubuskim, równy odpowiednio 0,8 i 1,6% (Ziętara, Mirkowska 2022).

Uogólniając, rozmieszczenie firm przetwórstwa ekologicznego było nierównomierne. W województwach o największej powierzchni użytków rolnych w uprawie ekologicznej: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i lubuskim, udział przetwórczy ekologicznych był bardzo niski i wynosił w 2021 r. odpowiednio: 1,9, 3,5 i 1,6%.

3.5. Związki rolnictwa ekologicznego ze środowiskiem przyrodniczym i klimatem

Związki rolnictwa ekologicznego ze środowiskiem przyrodniczym i klimatem charakteryzowane są analizą struktury użytkowania ziemi i struktury zasiewów oraz obsadą zwierząt w gospodarstwach ekologicznych. Struktura użytkowania ziemi określona jest udziałem poszczególnych rodzajów upraw w powierzchni użytków rolnych. Odpowiednie liczby zestawiono w tabeli 9. W analizowanych latach w strukturze użytkowania ziemi dominowały zboża i uprawy pastewne. Udział zbóż zawarty był w przedziale od 27,6% (2018) do 31,0% (2021), natomiast udział pastewnych – od 25,9% (2018) do 23,1% (2020), a w 2021 r. 23,9%. Udział trwałych użytków zielonych (łąk i pastwisk) wykazywał tendencję spadkową z 20,5% (2018) do 16,9% (2020) i do 17,3% (2021). Udział przemysłowych cechowała zaś tendencja spadkowa z 7% (2018) do 4,2% (2021), a udział strączkowych zwiększał się z 3,9% (2018) do 8,3% (2021). Tendencję tę należy ocenić pozytywnie. Udział warzyw był dość stabilny, wynosił ok. 6% z niewielkimi odchyleniami. Bardzo niski był udział ziemniaków, który wynosił w analizowanych latach (2018–2021) ok. 0,3%. Udział pozostałych upraw wykazywał lekką tendencję wzrostową z 2,4% (2018) do 4,1% (2021). Tendencja wzrostowa była także charakterystyczna dla udziału upraw trwałych (sadowniczych i jagodowych) z 6,2% (2018) do 9,2% (2020), ale w 2021 r. obniżył się on do poziomu 4,9%. Stabilny był udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych, który w latach 2018–2020 wynosił ok. 73%, a w 2021 r. zwiększył się do 77,8%. Na podkreślenie zasługuje też znaczący udział

główniej powierzchni paszowej obejmującej trwałe użytki zielone i uprawy pastewne na gruntach ornych. Udział tej powierzchni w użytkach rolnych zawarty był w przedziale od 46,4% (2018) do 40,0% (2020), a w 2021 r. zwiększył się do 41,2%. Udział ten należy ocenić jako wysoki, uwzględniając, że ok. 80% gospodarstw prowadzi wyłącznie ekologiczną produkcję roślinną.

Pełniejszą podstawę oceny związków gospodarstw ekologicznych ze środowiskiem przyrodniczym daje analiza struktury zasiewów informująca o udziale grup roślin w powierzchni zasiewów (tabela 9). Udział zbóż w powierzchni zasiewów w analizowanych latach wynosił ok. 40%, przy niewielkich wahaniach. Udział ten należy ocenić pozytywnie. Zgodnie z zaleceniami udział zbóż w gospodarstwach ekologicznych nie powinien bowiem przekraczać 50%. Udział strączkowych na nasiona zawarty był w przedziale od 5,3% (2018) do 10,7% (2021). Pozytywnie należy ocenić tendencję wzrostową, jednak udział 10,7% wypada uznać za niski. Udział roślin przemysłowych w analizowanych latach wykazywał tendencję spadkową z 9,5 do 6,3%. Niestety brakuje informacji o uprawach występujących w tej grupie roślin. Udział warzyw był stabilny, wynosił ok. 8%. Wysoki był udział pastewnych uprawianych na gruntach ornych, który zawarty był w przedziale od 35,3% (2018) do 30,7% (2021). Wysoki udział pastewnych nie korespondował jednak z obsadą zwierząt, których nie utrzymywano w większości (80%) gospodarstw ekologicznych, a w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta (20%) obsada zwierząt była bardzo niska. Średnio w tych gospodarstwach utrzymywano: 8,4 sztuk bydła, w tym 3,4 krów, 1,2 sztuk świń, 3,6 sztuk owiec, 1,1 sztuk kóz i 155 sztuk drobiu (GIJHARS 2005/2006–2022 – tu z lat 2017–2018 i 2019–2020). Biorąc pod uwagę średnią powierzchnię gospodarstwa wynoszącą 26 ha UR, należy stwierdzić, że była to obsada bardzo niska z punktu widzenia bilansu substancji organicznej w glebie. Pożądany poziom obsady powinien bowiem wynosić minimum 50 LU/100 ha UR (Baum 2011). W analizowanych gospodarstwach obsada wynosiła ok. 33 LU/100 ha UR i była o 34% niższa od pożądanej.

Oceniając strukturę użytkowania ziemi z perspektywy ochrony środowiska przyrodniczego, można zauważyć, że była ona korzystna dla środowiska ze względu na zróżnicowany udział upraw w powierzchni zasiewów (Matyka 2017). Natomiast niepokojący jest przeważający udział gospodarstw nastawionych wyłącznie na produkcję roślinną (80%) i niska obsada zwierząt w gospodarstwach ekologicznych z produkcją zwierzęcą.

Tabela 9. Struktura użytkowania ziemi i zasiewów w gospodarstwach ekologicznych w Polsce w latach 2018–2021**Table 9.** Land use and sowing structure on organic farms in Poland 2018–2021

Wyszczególnienie	Rok			
	2018	2019	2020	2021
Struktura użytkowania ziemi (%)				
Zboża	27,6	30,5	29,2	31,0
Rośliny przemysłowe	7,0	5,4	4,7	4,2
Strączkowe na nasiona	3,9	5,3	7,4	8,3
Warzywa	6,2	5,9	5,6	6,0
Ziemniaki	0,3	0,2	0,3	0,3
Pozostałe uprawy	2,4	2,5	3,6	4,1
Uprawy pastewne	25,9	23,4	23,1	23,9
Razem powierzchnia zasiewów	73,3	73,2	73,9	77,8
Łąki, pastwiska	20,5	19,7	16,9	17,3
Uprawy sadownicze i jagodowe (trwałe)	6,2	7,1	9,2	4,9
Razem użytki rolne,	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym główna pow. paszowa	46,4	43,1	40,0	41,2
Elementy struktury zasiewów (%)				
Zboża	37,7	41,7	39,5	39,8
Rośliny przemysłowe	9,5	7,4	6,3	5,4
Strączkowe na nasiona	5,3	7,2	10,0	10,7
Uprawy pastewne	35,3	32,0	31,2	30,7
Warzywa	8,5	8,1	7,6	7,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie (GIHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).
Source: own study based on (GIHARS 2005/2006–2022; GUS 2005–2020).

4. Podsumowanie

1. Dotychczasowa analiza rolnictwa ekologicznego w Polsce wskazuje, że ten rodzaj rolnictwa pod względem ilościowym najbardziej intensywnie rozwija się w regionach o trudniejszych warunkach do produkcji rolniczej określonych wskaźnikiem WRPP (niższym od średniej), gdzie dominuje ekstensywny system

produkcji. Są to województwa Polski północno-zachodniej: podlaskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie i lubuskie. W tych warunkach podjęcie produkcji ekologicznej nie prowadzi do drastycznego spadku plonów, a dzięki wsparciu ekonomicznemu pozwala zwiększać dochód z gospodarstwa i utrzymać jego żywotność. Wskazane jest bezwzględne zniesienie degresji wsparcia związanego z powierzchnią. Przyczyni się to do zwiększenia powierzchni pod uprawami ekologicznymi i zbliży do osiągnięcia celu, jakim jest wzrost udziału tej powierzchni w całkowitej powierzchni użytków rolnych, a tym samym sprzyjać będzie ochronie klimatu bioróżnorodności.

2. Praktyka wskazuje, że zwiększanie liczby gospodarstw i powierzchni pod uprawami ekologicznymi w Polsce nie prowadzi do proporcjonalnego wzrostu produkcji ekologicznej i jej udziału w bilansie żywnościowym. Ten stan wynikał z wadliwej struktury użytkowania ziemi, w której udział powierzchni paszowej w użytkach rolnych w latach 2018–2021 wynosił średnio 42,7% w sytuacji, gdy ok. 80% gospodarstw ekologicznych nie prowadziło produkcji zwierzęcej. Za istotną przyczynę tego stanu rzeczy należy uznać mały popyt na te produkty, związany z niższym poziomem zamożności polskiego społeczeństwa w stosunku do krajów Europy Zachodniej. Pandemia COVID-19 i inflacja dodatkowo osłabiły popyt na produkty ekologiczne.
3. Aktualnie najsłabszym ogniwem w produkcji ekologicznej jest organizacja skupu i przetwórstwa produktów ekologicznych, szczególnie w rejonach, w których występuje największa powierzchnia upraw ekologicznych. W celu uzyskania poprawy w tym zakresie wskazane byłoby udzielanie firmom organizującym skup, przetwórstwo i obrót wsparcia technicznego i finansowego (na infrastrukturę – magazyny i urządzenia). Warunkiem udzielenia tej pomocy powinny być umowy kontraktacyjne z rolnymi producentami ekologicznymi.
4. W celu zwiększenia popytu na produkty ekologiczne należy wzmocnić promocję tych wyrobów oraz wprowadzić zalecenia serwowania ekologicznych owoców, warzyw i soków w stołówkach szkolnych i przedszkolnych, domach opieki społecznej oraz szpitalach. Placówki te powinny uzyskać wsparcie finansowe z budżetu w celu zakupu tego rodzaju produktów.
5. Można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że w Polsce w perspektywie średnioterminowej będzie następował wzrost liczby gospodarstw i powierzchni pod uprawami ekologicznymi, głównie z motywów ekonomicznych, lecz nie spowoduje on proporcjonalnego zwiększenia produkcji ekologicznej.

Bibliografia

- ARiMR [Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa] (2021a). Dane wygenerowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na podstawie wniosków o przyznanie płatności ekologicznych dla kampanii 2010–2021 w ujęciu gmin. Baza danych przekazana do IERiGŻ-PIB w dniu 17.01.2022.
- ARiMR (2021b). Dane wygenerowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na podstawie wniosków o przyznanie płatności ekologicznych dla kampanii 2021. Baza danych przekazana do IERiGŻ-PIB w dniu 1.02.2022.
- Baum R. (2011). *Ocena zrównoważonego rozwoju w rolnictwie (studium metodyczne)*. Seria: Rozprawy Naukowe, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, 434. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego.
- Fotyma M. (2010). Chemia zażegnała widmo głodu na świecie. *Chemik*, 64 (7–8), 499–510.
- GIJHARS [Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych] (2005/2006–2022). Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce.
- GUS [Główny Urząd Statystyczny] (2005–2020). *Roczniki Statystyczne Rolnictwa*.
- Hermaniuk T. (2018). Postawy i zachowania konsumentów na rynku ekologicznych produktów żywnościowych. *Handel Wewnętrzny*, 2 (373), 189–199.
- Hill J.C. (1979). Johann Glauber's discovery of sodium sulfate – Sal Mirabile Glauberi. *Journal of Chemical Education*, 56 (9), 593. DOI:10.1021/ed056p593.
- Koalicja na rzecz BIO (2021). Koalicja na rzecz BIO we współpracy z NielsenIQ. *Żywność ekologiczna w Polsce. Raport 2021*. https://jemyeko.com/wp-content/uploads/2021/07/raport_05-07-2021.pdf (dostęp: 12.12.2023).
- Komorowska D. (2006). Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie – Problemy Rolnictwa Światowego*, 15, 43–48.
- Kondratowicz-Pozorska J. (2014). Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004–2013 i w perspektywie 2014–2020. W: A. Olszańska, J. Szymańska (red.). *Agrobiznes 2014. Rozwój agrobiznesu w okresie 10 lat przynależności Polski do Unii Europejskiej*. Seria: Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Kułyk P., Michałowska M. (2016). Stan rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004–2014. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 113, 17–32. http://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2016_n113_s17.pdf (dostęp: 12.12.2023). DOI:10.22630/EIOGZ.2016.113.2.
- Kwasek M. (2019). Systemy jakości żywności w Unii Europejskiej. *Przemysł Spożywczy*, 73 (11), 2–6. DOI:10.15199/65.2019.11.1.
- Łuczka W. (2021). *Procesy rozwojowe rolnictwa ekologicznego i ich ekonomiczno-społeczne uwarunkowania*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Markowska K. (2022). Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2021 r. *Wiedza i Jakość*, 2 (67), 7–8.
- Matyka M. (2017). Ocena regionalnego zróżnicowania struktury zasiewów w kontekście oddziaływania na środowisko przyrodnicze. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 19 (3), 188–192. DOI:10.5604/01.3001.0010.3245.

- Mazur-Wierzbicka E. (2016). Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej. *Studia i Prace WNEiZ US*, 44 (1), 195–206.
- Plewa J. (2022). Co dalej ze Wspólną Polityką Rolną Unii Europejskiej? *Pomorski Thinkletter*, 3 (10): Zielona transformacja polskiego rolnictwa – sens, filozofia i drogi do celu, 87–93.
- Puppel K., Łukasiewicz M., Sakowski T., Kuczyńska B., Grodkowski G., Solarczyk P., Matuszewski A. (2018). Rolnictwo ekologiczne w Polsce na tle krajów członkowskich Unii Europejskiej i świata. *Przegląd Hodowlany*, 86 (6), 1–5. <http://ph.ptz.icm.edu.pl/wp-content/uploads/2018/11/1-Puppel.pdf> (dostęp: 10.12.2023).
- Rozporządzenie (2007). Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91. Dz.U. L 189/1, 20.7.2007.
- Rozporządzenie (1992). Rozporządzenie Rady EWG 2078/92. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2078/92 z dnia 30 czerwca 1992 r. w sprawie metod produkcji rolnej zgodnych z wymogami ochrony środowiska i utrzymania terenów wiejskich. Dz.U. L 215 z 30.7.1992, s. 85–90. <http://data.europa.eu/eli/reg/1992/2078/oj> (dostęp: 12.12.2023).
- Rozporządzenie (1988). Rozporządzenie Rady EWG 4115/88 z dnia 21 grudnia 1988 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania systemu pomocy w celu wspierania ekstensyfikacji produkcji. Dz.U. L 361 z 29.12.1988, s. 13–18. <http://data.europa.eu/eli/reg/1988/4115> (dostęp: 10.12.2023).
- Runowski H. (1996). *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Schaack D. (2020). Europäischen Bio-Marktknackt die 40 Mrd. EUR. Marke. <https://tiny.pl/dwtt4> (dostęp: 27.11.2020).
- Smoluk-Sikorska J. (2010). Stan rolnictwa ekologicznego i rynku jego produktów w Unii Europejskiej. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 4 (18), 87–95.
- Sołtyśiak U. (red.) (1995). *Rolnictwo ekologiczne. Od producenta do konsumenta*. Warszawa: Stowarzyszenie Ekoland.
- Statistisches Jahrbuch (2020). *Statistisches Jahrbuch über Ernährung Landwirtschafts und Forsten 2020*. Münster: Landwirtschaftsverlag.
- Statistisches Jahrbuch (2010). *Statistisches Jahrbuch über Ernährung Landwirtschafts und Forsten 2010*. Münster: Landwirtschaftsverlag.
- Traktaty Rzymskie (1957). Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą. <http://data.europa.eu/eli/treaty/teec/sign> (dostęp: 10.10.2022).
- Zieliński M. (2021). Rolnictwo ekologiczne w Polsce jako źródło dóbr publicznych na obszarach szczególnie predestynowanych do jego rozwoju. *Więś i Rolnictwo*, 4 (193), 77–106. DOI:10.53098/wir042021/04.
- Ziętara W., Mirkowska Z. (2022). Ekspertyza dotycząca analizy i oceny zmian wielkości produkcji ekologicznej w latach 2018–2021. Maszynopis w Zakładzie Ekonomiki Gospodarstw Rolniczych i Ogrodniczych IERiGŻ-PIB.
- Ziętara W., Mirkowska Z. (2021). Zielony Ład – w kierunku rolnictwa ekologicznego czy ekologizacji rolnictwa? *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 3 (368), 29–54. DOI:10.30858/zer/135520.

Zygmunt I. (2020). Europejski Zielony Ład w pięciu punktach. <https://zielonewiadomosci.pl/tematy/zielony-lad/europejski-zielony-lad-w-pieciu-punktach/> (dostęp: 27.10.2020).
Żakowska-Biemans S., Tyburski J. (2007). *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*.
Warszawa: Wydawnictwo SGGW.

Organic Farming in Poland: Conditions and Directions of Development

Abstract: The development of organic farming is one of the priorities of the European Green Deal. The paper presents the current status and directions of development of organic farming in Poland. An important issue is the gap between the growth rate of the number of farms and the area under organic cultivation and organic agricultural production used for food purposes. The development of organic farming in Poland is presented against the background of its development in the European Union. First, the dynamic increase of the number of organic farms and areas under organic cultivation occurred from 2005 to 2013. A second important feature was the development of organic farms in regions (and municipalities) characterised by relatively poor natural conditions for production. In addition, the decision to start organic production was taken by farmers who owned farms not only in worse natural conditions but also with a low level of production intensity. Significant differences were found between the share of organic crop area in utilised agricultural area and the share of organic production in total agricultural production, especially its share in the balance of food products. The crop structure of organic farms was found to be favourable in terms of biodiversity and climate.

Keywords: High Nature Value farmlands (UR HNVf), biodiversity, farms, income, European Green Deal (EGD).